

1-TOM, 11-SON

Musiqiy Pedagogik innovatsiya hamda ta'lim metodi tushunchalarining o'zaro nisbati

O'zbekiston davlat konservatoriyasi
"Musiqiy pedagogika" kafedrası o'qıtuvchısı
Toirov Akbar Zoir o'g'lı

Ta'lim amaliyotiga yangi atamalarning kirib kelishi, mavjudlarining esa ma'no va mazmun jihatidan yangilanib turishi pedagogika fanlar taraqqiyotining aks ettiruvchi muhim jihatlaridang biridir. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar hamda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ko'rsatkichlaridan biri sifatida bunday jarayon respublikamiz pedagogika fani va umuman ta'lim sohasida yaqqol ko'zga tashlanmoqda.

Ta'kidlash joizki, islohotlar jarayonida o'ziga xos ziddiyatlar, bahs va munozaralarning yuzaga kelishi tabiiy hodisa sanaladi.

Musıqa o'qıtılıshida innovatsion texnologiyalarni respublikamiz ta'lim tizimini mazmunan yangilashga xizmat qiluvchi muhim omıllardan biri sifatida baholash mumkin. Biroq, ba'zi hollarda mazkur atama ilmiy-pedagogik tushunchalarni tor psixologiya muammolar, xorijda rasm bo'lgan kontseptsiya yoki tuzilmalar bilan almashtirilish uchun asos sifatida qabul qilinmoqda.

"Musıqa o'qıtılıshida innovatsion texnologiyalar" atamasining o'ziga xosligini ifoda etuvchi texnologiya tushunchasi odatda ishlab chiqarish bilan bog'liq jarayonlar majmuasi sifatida tasavvur etiladi va u ta'lim xodimlari uchun ham tub ma'nodagi yangilik emas. Musıqa o'qıtılıshida innovatsion texnologiyalar tushunchasi XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab jahon pedagogika fani nazariyasi va amaliyotiga faol tatbiq etib kelinayotgan bo'lsada, mamlakatimizda bu jarayon faqatgina mustaqillik yillarida boshlandi. Ayni paytda, bu borada erishilgan ijobiy natijalar bilan birga, ba'zi chalkashliklarning ham yuzaga kelganligini qayd etish lozim. Xususan, aksariyat metodist va amaliyotchi o'qıtuvchılarda noan'anaviy tarzda tashkil etilgan dars jarayonida qo'llanilgan har qanday usul yoki metodlarni «musıqa o'qıtılıshida innovatsion texnologiyalar asosidagi dars» sifatida baholashga nisbatan moyillik yuzaga kelmoqda. O'qıtuvchılar tomonidan interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darsni o'zlarining musıqa o'qıtılıshida innovatsion texnologiyalarni sifatida targ'ib qilish holatlari ko'zga tashlanmoqda. Aslida musıqa o'qıtılıshida innovatsion texnologiyalar faqatgina metodni yangilash bilan izohlanmaydi. Bu ikki tushunchani

1-TOM, 11-SON

o'zaro tenglashtirish yoki qarama-qarshi qo'yilishiga oid fikrlarning mavjudligi ularning mohiyatini to'laqonli talqin qilish zaruratini keltirib chiqaradi.

Biz quyida musiqa o'qitilishida innovatsion texnologiyalar va metodika tushunchalarining o'zaro nisbati, qiyosi xususida so'z yuritmoqchimiz.

An'anaviy yondashuvga ko'ra texnologiya xom-ashyo yoki materialga ishlov berish, tayyorlash, shuningdek uning holati, xossalari va shaklini o'zgartirishga qaratilgan metodlarning majmuasi sifatida e'tirof etiladi. Chunonchi, umumiy o'rta ta'lim maktablarida tashkil etiluvchi mehnat ta'limi darslarida o'quvchilar muayyan buyumni tayyorlash jarayonining texnologik kartasini ishlab chiqadilar. Ushbu texnologik kartada buyum tayyorlash uchun xom-ashyoning tanlanishidan, uni pardoqlashgacha bo'lgan barcha jarayonlar mohiyati bosqichma-bosqich aks ettiriladi, faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan asbob-uskuna hamda moslamalar qayd etiladi. Demak, ishlab chiqarish jarayonlarini texnologiyalashtirish uchun uning qonuniyatlarini chuqur bilish va insonlarga xos xislatlar ta'sirini kamaytirish talab etiladi. Zero, buyum yasash jarayonining texnologik xaritasini to'g'ri tuzish barcha o'quvchilardan bir darajada nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarga ega bo'lishlari talab etiladi.

Bugungi kunda pedagogika fanlari, jumladan, didaktika xususiy metodika sohasidagi ko'plab qonuniyatlar aniqlangan bo'lib, bu jarayonlarning texnologiyasi to'g'risida so'z yuritish mumkin. Shu o'rinda, ushbu xulosa bilan bog'liq bir qancha savollar ham yuzaga kelishi mumkin. Misol uchun, musiqa o'qitilishida innovatsion texnologiyalar hamda fanlarni o'qitish nazariyasi va metodikasi o'rtasida qanday bog'liqlik bor? Ma'lumki, jarayonlar mohiyatini nazariy jihatdan anglab etishda uning modelini qurish muhim bosqich sanaladi. Tadqiq etilayotgan jarayonlarning modeli aniq belgilangan maqsadlardan kelib chiqqan holda tanlab olinadi. Modelni loyihalashda o'rganilayotgan xodisaning ba'zi belgilari, alomatlarini umumlashtirib olinishiga yo'l qo'yiladi. Shu kabi, o'qitish jarayonini tadqiq qiluvchi izlanuvchilar odatda, bu jarayonni amalga oshirishda muhim o'rin tutuvchi o'qituvchi shaxsi va uning faoliyatini asosiy ob'ekt sifatida qabul qiladilar. Chunonchi, fanlarni o'qitishning xususiy metodikasi ta'lim mazmuni, o'qitish maqsadi, shakl, metod va vositalari kabi tarkibiy qismlarni qamrab oluvchi tizimi ko'rinishida modellashtiriladi.

Respublika ta'lim tizimiga musiqa o'qitilishida innovatsion texnologiyalarlar tatbiq etilib, muayyan amaliy tajribalar to'plangan hozirgi kunda, yuqoridagi kabi yanglishishlarni bartaraf etish zarur. Zero, ta'lim jarayoniga texnologiyalarni joriy etish bir marta namoyon bo'lib, izsiz yo'qoluvchi hodisa emas.

1-TOM, 11-SON

Pedagogik nazariya va amaliyot tarixining uzoq va yaqin o'tmishida yuzaga kelgan yangi, ratsional g'oyalarni asossiz ravishda rag'batlantirish, ularni o'zining bevosita funktsiyalaridan ajratilgan holda talqin qilish aslida ham ahamiyatli bo'lgan g'oyalarning amalda inkor etilishiga sabab bo'lgan holatlarni ko'plab uchratish mumkin. Shu bois, musiqa o'qitilishida innovatsion texnologiyalarga nisbatan ham to'g'ri tasavvurlarni asoslash uning kelajakda ham o'ziga yuklatilgan vazifalarni amalga oshirish uchun sharoit yaratadi, asossiz inkor etilishining oldini oladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, musiqa o'qitilishida innovatsion texnologiyalar va ta'lim metodikasi tushunchalari o'qitish jarayoni tahlilining turli darajalarini ifodalaydi. Bu darajalar bir-birini inkor etmaydi, balki ularning rivojlanishi o'zaro bir-birini taqozo etadi. Musiqa o'qitilishida innovatsion texnologiyalarlar o'qitish jarayonini samarali tartibda amalga oshirish, boshqarish, ko'zlangan maqsad asosida natijalarga erishish imkoniyatini yaratadi. Biroq, metodik hamda didaktik tadqiqot natijalariga e'tiborsizlik bilan munosabatda bo'lish ta'limni texnologiyalashtirishni jiddiy nazariy asosdan mahrum qiladi. Bu esa ko'pchilik mualliflarning ishlarida kuzatilayotganidek, texnologiyalashtirish muammosining ayrim alohida masalalari atrofida cheklanib qolishga olib keladi. Musiqa o'qitilishida innovatsion texnologiyalarning bu tahlitda targ'ib etilishi esa uni keng pedagoglar ommasi tomonidan noto'g'ri talqin qilinishiga, oxir oqibatda esa amaliyot bilan bog'lanmagan nazariya sifatida inkor etilishiga olib kelishi mumkin.

Kasb-hunar ta'limining asosiy maqsadi yoshlarni mehnatga kasb-hunar ko'nikmalariga o'rgatish, ishchi hodimlar tayyorlash, ularning malakasini oshirish va qayta tayyorlashdan iboratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ahliddinov R. Ta'lim menejmenti - taraqqiyot omili // Xalq ta'limi j., 1999. 6-son. - 18-22-b.
2. Балл Г.А. Теория учебных задач (Психологической аспект). – М.: Педагогика, 1990. – 194 с.
3. Baratov Sh. Kichik yoshdagi o'quvchilar faoliyatini baholash. – T.: O'qituvchi, 1992. – 47 b.
4. Baratov Sh. Psixologiyadan masalalar to'plami. – Buxoro: Buxoro davlat universiteti, 1992.
5. Baratov Sh. O'quvchi shaxsini o'rganish usullari. – T.: O'qituvchi, 1995. – 52 b.
6. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика // Учеб. для вузов. - СПб: Питер, 2001. – 304 с.

